

Slavkov

17

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST ©

č. 17 (37) 1987

KYNŽVARTSKÝ ZÁMECKÝ PARK	229	Richard Švandrlík
NÁVĚTĚVA U KOLEGU CHKO PALAVA	239	Antonín Vinš
SOUSTŘEĐOVÁNÍ DŘÍVÍ LANOVKOU	242	Miroslav Vaniš
BOTANICKÉ ZAJÍMAVOSTI SLAVKOVSKÉHO LESA	244	Alexandra Klaudisová
SLEZINÍK NEPRAVÝ		
KUKAČKA OBECNÁ	246	Karel Hudec
O KACHLOVÝCH KAMNECH	248	Stanislav Burachovič
ETOLOGIE ŽIVOČICHŮ: FORMY VROZENÉHO CHOVÁNÍ ZVÍRAT	252	Jaroslav Boček
PAMĚTNÍ LIST K 550. VÝROČÍ MĚSTA MNICHOWA	254	kolektiv
OBRAZY Z NAŠEHO KRAJE	256	Ladislav Moudrý
ROZHLEDNA NA KRUDUMU	258	Stanislav Burachovič
ZPRÁVY SPRÁVY	259	kolektiv
DĚKANSTVÍ V HORNÍM SLAVKOVĚ	261	Ladislav Plachý

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY
Tisk barevné obálky: TISKÁRNY SNP MARTIN

Adresa redakce:
SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

ARNIKA - informační
a metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les /KSSPPop Plzeň/pro
aktiv dobrovolných spo-
lupracovníků CHKO.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro vnitřní
potřebu. Tisk povolen
OK ONV Cheb /T-18-75-PE/.
Uzávěrka tohoto čísla
1. července 1987

ZA PŮVODNOST A OBSAHOVOU
SPRÁVNOST PRÍSPĚVKŮ RUČÍ
AUTORI.

Řídí redakční rada
ve složení:
RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stan. Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc
Jarmila Hůrková, prom.
ped.
PhDr. Vladimír Mašát, CSc
Ellen Volavková, prom.
psych.
Odpovědný vedoucí a
grafická úprava: Jan
Harvánek.

Barevná fotografie na
přední straně obálky:
STÁTNÍ ZÁMEK KYNŽVART
foto: Stanislav Wieser

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:
PASENÍ OVCÍ POD PÍSTO-
VEM. Foto: Harvánek

KYNŽVARTSKÝ ZÁMECKÝ PARK

text ing. Richard Švandrlík
foto Jan Harvánek

Není nadsázkou, když se dočítáme, že kynžvartský zámecký park je přírodním klenotem našeho státu. Je příkladem promyšleného a zdařilého využívání krajinných prvků pro parkové účely. Při zestátnění zámku Kynžvartu v roce 1945 byl zároveň vyhlášen zámecký park s t a t n í p r í r o d n í r e z e r v a c í na ploše 86 hektarů.

Po desítky let byl park v odborné péči Františka Chárváta /† 1985/. Zatímco kynžvartský zámek je už deset let uzavřen pro veřejnost, zámecký park na sebe soustředuje stále více pozornosti.

Původ parku

Již starý zámek z roku 1691 měl zahradní park s barokovými úpravami /květinové partery a stříhané stěny/ a květinovou a zelinářskou zahradu severně od zámku. Nezachoval se po něm ani plán ani terénní zbytky. Je však známo, že k němu patřilo údolí dnešního Mlýnského rybníka s javorovou alejí a svažitá

louka od města Kynžvartu, kde dnes nalézáme mohutné lípy, které sotva patřily k původnímu lesnímu porostu, přitom však jsou starší než anglický park z 30.let 19. století. Například lípa na turisticky značené stezce nedaleko parkoviště má obvod 460 cm! Při přestavbě zámku P. Nobilem byl vybudován anglický park. Barokní zahrada, v níž se dříve pěstovala zelenina a květiny, byla v duchu doby změněna na přírod-

Fotografie nad titulkem: Pohled od zámku na Mlýnský rybník a zámecký mlýn.

Zámecká kovárna

ní park, rozšířena a prostorově rozčleněna opěrnými body - solitery či skupinami stromů, vodními plochami i umělými prvky jako je obelisk, čajovna, kaple. Původní lesní porost byl tvořen dubem, javorem a habrem. Ještě dnes spatříme některé zachovalé velmi staré stromy jako pozůstek původního, člověkem neovlivněného vývoje lesa. Patří k tomu nejcennějšímu a nejkrásnějšímu, čím se může park chlubit.

Vývoj parku usměrnil dvorní zahradník ze Schönbrunnu Béla a vlastním tvůrcem je klasický zahradník Riedl. Formoval zámecký park jako přírodně krajinařský park s velkým vkusem a citem pro sladění s přírodou, podobně jako Skalník v Mariánských Lázních. To byla charakteristická vlastnost období klasicismu /zde v Kynžvartě období kancléřovo - od roku 1859/ a romantismu /zde období kancléřova syna Richarda, 1859-1895/.

Dvě etapy budování parku

V první etapě budování anglického parku /1830-1860/ se pracovalo s domácími stromy a keři /na ploše menší než ji známe dnes/. K dubům se přidaly lípy, kleny, buky a smrk s borovicí. Jen pár smrků je tu ze starší doby. Cílem bylo dosáhnout kontrastu mezi světlou zelení listnáčů a tmavou zelení smrků

a borovic, a dále uzavření parku a převýšení obzoru i v době, kdy duby a lípy jsou bezlisté.

Druhá etapa /po roce 1860/ vytvářela dnešní velkorysý a přitom prostý obraz parku se střídáním uzavřených celků s otevřenými lučními průhledy s osamocenými skupinkami stromů. Park se rozšířil na bývalá pole a pastviny až k železniční trati /1873/ s cílem dále zasilit porostní clonu vůči vnějšímu světu. V této etapě se začaly měnit porosty na celé ploše parku. Byl založen okrajový pás parku, a to obvykle z konifer v řádkovém sponu. Uvnitř parku se začaly objevovat cizokrajné dřeviny. Zprvu to byly červenolisté buky, které se dnes rozrostly v mohutné rozložité stromy, vytvářející výrazný barevný akcent.

Hieke uvádí, že v zámeckém parku se nalézá 47 druhů jehličnanů a 103 druhů listnáčů. Z cizokrajných dřevin platan, liliodendron, katalpy, magnolie, kavkazské a americké druhy smrků, borovic a pozoruhodný výběr jedlí. Z keřů tu uvádí vedle šeříku, rhododendronů a azalek i vzácnější buxus, svídu, skalník, zimolez mahonie.

Před sto lety se objevily tvarované prvky francouzského typu parku /před zahradním průčelím zámku/ jako výraz tehdejší módy i jako doklad poklesu vokusů posledních majitelů zámku. Všechny části parku pak oživuje převék vody. Park má

šest rybníků. Hlavní osou parku je Mlýnský rybník s javorovou alejí /viz barevný obal Arniky č.3-1982/ při silnici ke mlýnu. Z této hlavní osy napříč probíhají průseky a průhledy do bočních údolí a svahů. Parkové cesty nabízejí vycházky prostředím s hrou světla a stínu, s výhledy do krajiny i na šťastně zasazenou budovu zámku. Nabízejí i posezení na lavičce o samotě.

Park nebyl nikdy oplocen /přesto od roku 1945 nebyl přístupný/ a jeho hranice jsou nezřetelné. Ztrácí se nám v okolí, a pokud přímo nesousedí s polem, pak se okolní lesíky a četné bludné balvany za jeho hranicemi tak volně a nenápadně váží na park, že je podezíráme, že patří ještě k němu.

Mapka kynžvartského zámeckého parku má více než dvě desítky významných bodů v areálu, k nimž uvedeme podrobnejší informaci.

Kynžvartský zámek

Kynžvartský zámek je jednopatrová budova v empírovém slohu, postavená italským architektem Pietro Nobilem /týž architekt se podílel mj. na dostavbě Staroměstské radnice v Praze/ v období 1821-1833. Na tomto místě stával barokní zámek z let 1681-1691, postavený hrabětem Filipem Emmerichem Metternichem, a před ním

vodní tvrz pána ze Šindigenu /1609-1630/, postavená pravděpodobně již za kynžvartských pánů Čedvici /1592-1609/. K přestavbě barokního zámku se rozhodl kníže Václav Kliment Metternich. Uprostřed nádvořího průčelí je znak Metternichů a nápis o renovaci s mylícím letopočtem "1839". Tehdy byly uzavřeny veškeré práce včetně parkových úprav. Zámek je od 1. dubna 1976 uzavřen v důsledku dlouhoté renovace, která zachová zámek v původní podobě.

Zámecký statek

Zámecký statek byl postaven v roce 1833 mimo zámeckou oboru východně proti zámku. Bylo použito zdivo ze staršího zámeckého statku z období 1681-1691. Rovněž hospodářské budovy statku jsou v empírové podobě, dílo arch. Pietra Nobileho. Dnes budovy využívají Státní statky. Do zámeckého areálu patří rybník "Zastáka" na Lučním potocu, který vytéká z Doubravy a ležíciho východně od kynžvartského nádraží.

Zámecká kovárna

Zámecká kovárna z 2. poloviny 18. století mívala jednu místnost bez oken. Tato Černá komora byla prý používána jako vězení pro poddané. Podle

LESNÍ KAPLE

ZÁMECKÁ ČAJOVNA

písemnosti na zámku byl tu jednou zavřen na tři dny také žandovský pošt-mistr pro nepočitost. Později sloužila Černá komora jako sklad uhlí pro kováře. Dnes po renovaci slouží kovárna jako obydlí pro zámeckého zahradníka.

Lesní kaple sv. Kříže

Na Májovém vrchu /609 m.n.m./ stávala kdysi poustevna, zakreslená ještě na Ullmannové mapě z roku 1790 jako malá stavba, označená "Eremitage" a vedle ní zakreslen kříž. Kancléř Metternich nechal tu postavit od P. Nobileho otevřenou, pseudogotickou stavbu se čtyřmi železnými žebrovými oblouky nesoucími střechu, s lavicemi pro poutníky a s oltářem sv. Kříže. Oltář bez mensy tvořil prastarý veliký krucifix s Ukřížovaným, postavený ve velkém skřínovém otevřeném oltáři. Gurkova rytina z roku 1835 zachytily toto místo ve stejné podobě jak je známe dnes.

Po stranách oltáře stojí dva staré pomníky z roku 1692, připomínající v německém nápisu kolemjdoucím, aby se zastavili, pohlédli na Krista a posoudili, zda jejich utrpení je větší než bylo Kristovo. Oltářní kříž je v současné době v renovaci. Miskovité prohlubení v sousedních

bludných balvanech se v lidovém po-dání váží rovněž k dávným poustevní-kům, kteří žili v těchto místech. Stavba této poutní kaple z roku 1835 úzce souvisela s kultem sv. Antonína Paduánského u vesničanů. Kaple při starém barokovém zámku z roku 1691 byla zasvěcena rovněž sv. Antonínu a byly sem pořádány poutě z okolí. Při renovaci zámku i zámecké kaple v roce 1821-1833 kancléř hledal nějaké řešení, aby odlehčil zámecké kapli. A tak prostě "přeložil" poutní cíl do zámecké obory na Májový vrch, "aby se vyrovnal s náboženskou vroucností konzervativního lidu v okolí" /Wirth/.

Lesní altán

Lesní altán poblíž kaple stával na balvanovém bloku vysokém 3,8 m s vytesaným schodištěm. Kdysi tu byla vyhlídka na Císařský les /=Slavkovský les/. Dnes, když les pferostl, zůstala pouze vyhlídka na oltář lesní kaple. Zbyla tu jen železná kostra šestibokého altánu.

Zámecká čajovna

Zámecká čajovna neboli Di a n i n c h r á m e k stojí na skalisku nad pivovarem. Stavba s dvěma sloupy a

tympanonem v průčelí, byla postavena roku 1833 P.Nobilem a podávání čaje v ní se udrželo u Metternichů až do 30.let 20.století. Ve výklenku hrávalo malé hudební těleso/Charvát/.

Staletá lípa

Staletá lípa, státem chráněná památka o obvodu 620cm a výšky přes 40 m, je nejmohutnějším a nejstarším stromem parku se svými 350 - 400 lety. Stojí v těsné blízkosti pivovaru před pivovarským sklepem. /Arnika č.16/ 1987,str.205/.

Zámecký pivovar

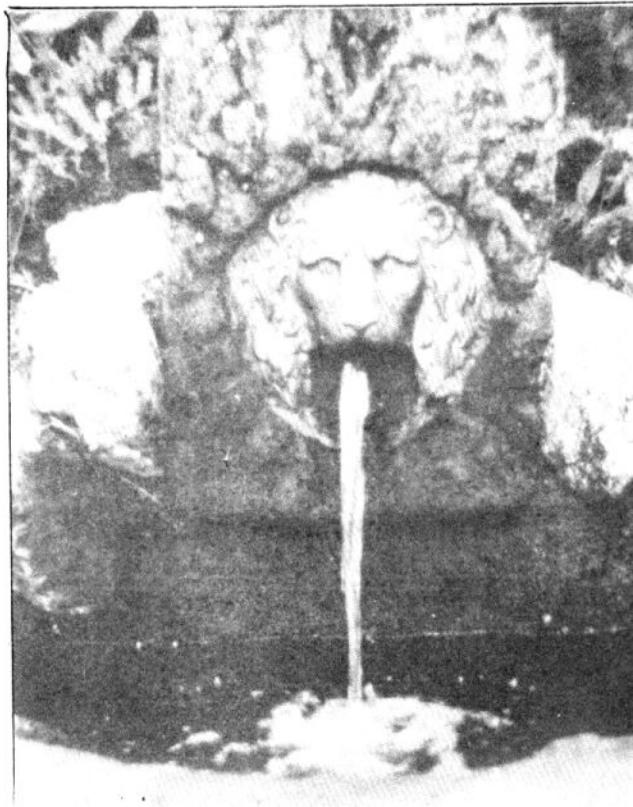
Zámecký pivovar byl postaven při renovaci zámku v empírovém slohu ze zdíva staršího zámeckého barokového pivovaru. Jeho stavitelem, P.Nobilem, odělil stavbu od zámku kulisou stromů. Pivo se tu vařilo do roku 1905. V 60.letech 20.století hrozil zřícením a proto bylo přistoupeno k jeho opravě. V roce 1980 byla položena nová střecha.

Lesovna

Lesovna je sousední dům pivovaře, někdejší sídlo správce metternichovských lesů. Dnes budovu využívá

Fotografie nahoře: ŽELEZNÁ SOCHA DIANY, NAPRAVO OBJEKT PIVOVARU.

Fotografie dole: LVÍ KAŠNA U MOSTU K PIVOVARU.

vá Oděva Mar. Lázně - stavební středisko výrobního družstva, podnik, který provádí renovaci objektu.

Pivovarský sklep

Pivovarský sklep vytesaný do pískovcové skály býval používán na skladování a dozrávání piva do roku 1905. Nápis nad vchodem "Zur schönen Linde" připomíná těsné sousedství staleté lípy. Nahoře na Májovém vrchu je příklop nad větrací šachtou do sklepení.

Železná socha Diany

Železná socha Diany, řecké bohyňě lovu, u mostu k pivovaru je umělecké dílo metternichovských železáren v Plasech z doby renovace zámku. V sousedství sochy je kamenná lavička a za ní čtyři mohutné exempláře jasanu ztepilého /ovody 375, 300, 315 a 370 cm/.

Most k pivovaru

Most k pivovaru nad Lučním potokem mívá kamenné sloupy /v trávě/ se zábradlím a kamenná trůnová sedátka, z nichž se jedno zachovalo na mostě. Na potoce je pět kaskád vytesaných do balvanů. V sousedství mostu je mohutná lípa malolistá s kořenovými dceřinými exempláři /obvod 340 cm, 200 let/ a z buku je zde největší o obvodu 380 cm.

Lví kašna

Lví kašna mezi rhododendrony v blízkosti sochy Diany chrlí křišťálově čistou vodu z nedaleké vodárničky. Tato voda sloužila k vaření zámeckého piva.

Mlýnský rybník

Mlýnský rybník s uměle vybudovaným oválným ostrůvkem s loveckou chatou a s cypřišovitými stromy, spojený se starou javorovou alejí dřevěným můstekem, býval tu již před renovací zámku. Jeho hráz nebyla v terénu patrná. V roce 1980 došlo k protržení této hráze a v dalším roce k vybudování nové hráze. Za stavidlem v jihozápadním cípu rybníka je kaskádovitý přepad vysekáný v balvanech, romanticky upravený.

Zámecký mlýn

Zámecký mlýn, dnes prázdný, má nad vchodem vytesáno "BM 1785". Německý název byl Rollteichmühle.

Pomník princezny Pascalině

Pomník princezny Pascalině v severozápadní části parku na vysokém pískovcovém balvanu s vytesanými schůdky má podobu vysokého mramorového kříže. Text na pomníku připomíná tragickou smrt 28leté dcery

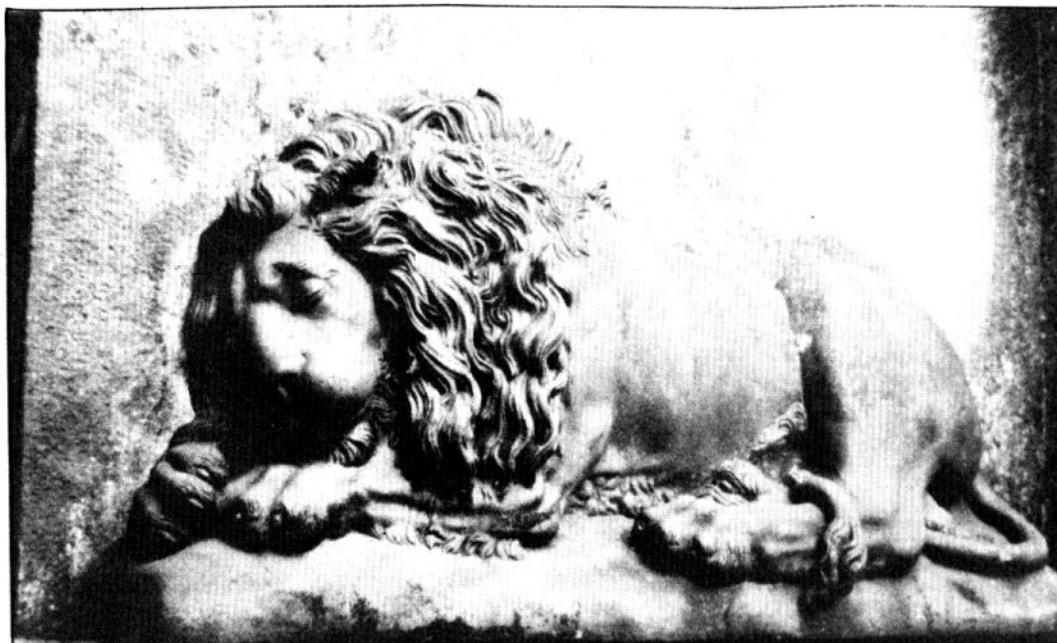
Richarda Metternicha, Antonie Pas-
caliny, princezny Metternichové,
provdané za hraběte Waldsteina -
- Wartenberga. Podle pověsti tu by-
la 5.srpna 1890 "roztrhána dogami,
které na ni poštval její manžel pro
podezření z nevěry" /Babický, 1969/.
Latinský text končí žalmem, který
sice nehovoří o příčině smrti, ale
cosi naznačuje. V překladu znamená:
"Zachránil jsi mne od smrti, oči má
od slz a můj krok od hříchu."

Pomník dvou císařů

Pomník dvou císařů /599 m.n.m./, 15 metrů vysoký, postavený ze žulových kvádrů, má u paty odlitky dvou lvů, ulitych v metternichovských železárnách v Plasech. Jeden lev spí, druhý bdí - tak se střídají v hlídání. Obelisk je korunován železnou koulí, na níž usedl železný orel s rozpjetými křídly. Železné desky s latinskými nápisy po obou stranách hlásají, že obelisk byl postaven na pamět dvou císařů, střídajících se v roce 1835 na vídeňském trůně: Františka I. /s jeho heslem Iustitia Regnorum Fundamentum = Spravedlnost - fundament státu/ a Ferdinanda V. /s jeho heslem Recta Tueri = Chránit práva, spravedlnost/. Císař Ferdinand sám položil k tomuto obelisku základní kámen.

POMNÍK DVOU CÍSAŘŮ

MLÝNSKÝ RYBNÍK S LOVECKOU CHATOU NA OSTRŮVKU

Tatiščevovy skály

Tatiščevovy skály nechal nazvat kancléř Metternich podle svého přítele, ruského vyslance na vídeňském dvoře Tatiščeva, který býval na zámku na letním pobytě a sem s oblibou chodíval. Shluk balvanů s malým bludištěm dosahuje výšky 5,5 metru. Na jednom z balvanů vyvrtá jedlovec kanadský. Na protějším balvanu je vytesáno "Taticherf felsen" - Tatiščevovy skály. Tatiščev byl také hostem v Mariánských Lázních a v roce 1835 byl přítomen při slavnostním odhalení Pomníku dvou císařů.

Písečný rybník

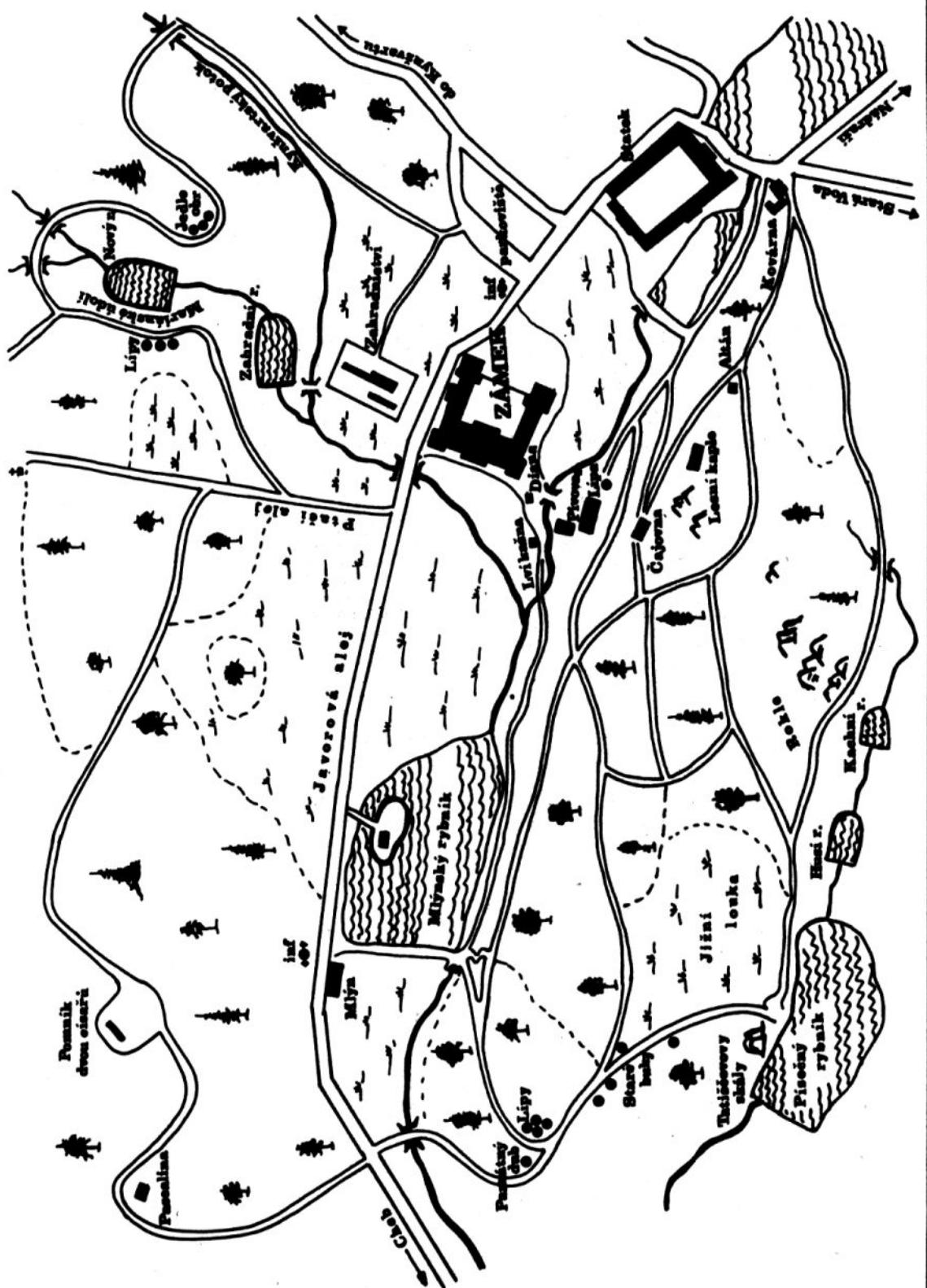
Písečný rybník je největším a nejkrásnějším z kaskády tří rybníků: Kachní - Husí - Písečný. V sousedství Tatiščevových skal tvoří malebný kout jihozápadní části parku. Stěnu stromů je oddělen od plochy polí.

Památný dub

Cestou od Písečného rybníka k silnici procházíme kolem desítek prastarých buků o obvodu přes 300 cm. Stejně pozoruhodná je skupina čtyř mohutných lip nad rozcestím lesních cest a největší ze zdejších velikánů - památný dub - má obvod 520 cm.

Javorová alej

Javorová alej tvoří hlavní osu zámeckého parku jako přírodní skvost s desítkami exemplářů javorů více jak 150 let starých. Z ní vybíhá k severu Ptačí alej, dlouhá 330 metrů, osázená lipami; na jejím počátku roste buk přes 200 let starý. Na Ptačí alej navazovala 400 m dlouhá polní cesta k Bílému kamennému /přírodní pozoruhodnost v krajině - dnes zcela zahrnuta nevhodnou a tuto lokalitu devastující skládkou města Kynžvart = pozn. redakce/.

Mariánské údolí

Mariánské údolí se rozbíhá na sever od Zahradního rybníka, vtlačeno mezi dva skalnaté svahy. Bývalo označeno žulovým hranolem s nápisem "Marienthal". Centrem údolí je Černý rybník /v současné době vypuštěný/. Na východním svahu jsou čtyři mohutné modřiny a za lesní cestou čtyři jedle obrovské. Pod rybníkem ze dna údolí vyrůstá smrk neobvyklé výšky přes padesát metrů. Při cestě na východním svahu jsou tři mohutné lípy obvodů 370, 450 a 300 cm. Romantické údolíčko se skalisky bývalo cílem častých návštěv ze zámku.

Zahradní rybník

Zahradní rybník je dnes špatně přístupný od zahradnictví přes kamenný můstek se zábradlím. Bývá hnizdištěm labutě. V těsné blízkosti protékající Kynžvartský potok má na svém levém břehu smrk obvodu 420 cm.

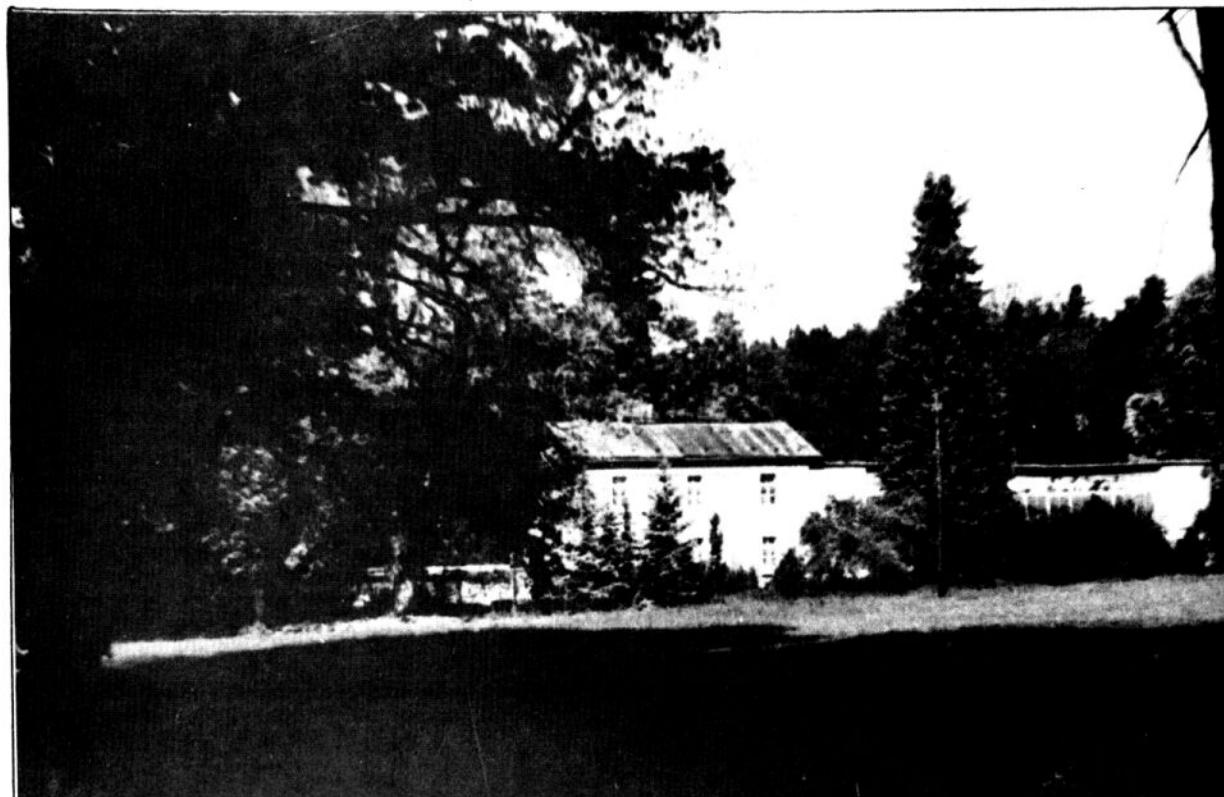
Areál zahradnictví

Celý areál má řadu vzácných exemplářů stromů. Budova je postavena rovněž v empírovém slohu jako ostatní budovy. Dnes je tu sídlo správy zámku.

Informační tabule

Informační tabule s mapou zámeckého parku jsou umístěny u parkoviště a u mlýna.

ZAHRADNICTVÍ A SPRÁVA ZÁMKU

Pálava — panoramatický pohled od Klentnice

návštěva u kolegů

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST PÁLAVA
byla slavnostně vyhlášena pod Sirotčím hrádkem u obce Klentnice v květnu 1977 /výnos ministerstva kultury ČSR z 19.března 1976, č.j. 5790/76/ na ploše 70 km² v okrese Břeclav v Jihomoravském kraji. Rozkládá se v oblasti řeky Dyje mezi Dolnomoravským a Dyjsko-svrateckým úvalem. Dominantou oblasti je masív Pavlovských vrchů. Vystupují výrazně nad okolní ploché území. Masív je tvořen převážně vápenci jurského stáří. Vápence jsou značně zkrasovatělé; došlo ke vzniku škrapů, závrů i jeskyní /Turold/. Nejvyšší částí oblasti je Děvín /550 m.n.m./.

Území oblasti bylo již dříve osídleno, o čemž svědčí četné nálezy. Velmi zajímavé jsou archeologické vykopávky u Mušova a Dolních Věstonic /sídliště lovců mamutů, slovanské hradiště z období Velké Moravy/. Oblast se vyznačuje bohatou, pestrou a mnohotvárnou přírodou, bohatou historií i množstvím kulturních památek. Je významná z hlediska kulturně výchovného, vědeckého, ale i hospodářského. Vedle jiných plodin se zde tradičně pěstuje vinná réva, z jejíchž hroznů se vyrábějí výhledávaná mikulovská vína.

V oblasti se nachází četné přírodní státní rezervace s jedinečnými lesními, lesostepními, stepními i skalními ekosystémy s bohatým druhovým složením. Tato území jsou nejkrásnější v jarních měsících, kdy je v půdě dostatek vláhy, a proto hýří pestrými barvami květů. Začátkem dubna rozkvétají např. tařice skalní, tařice chlumní, mochma

písečná, křivatec nejmenší, dřín, později kosatec nízký, hlaváček jarní apod. Pro léto jsou typické porosty lilie zlatohlavé, třemday bělé a dalších vzácných rostlin. Pest्रý vegetační kryt se mění až do podzimu.

Některé vzácné rostliny se vyskytujují zde, jako např. písečnice velkokvětá, která kvete drobnými bílými květy a tvoří polštářovité porosty na těžko přístupných, kolmých vápencových stěnách. Obdobně lze uvést pro svou vzácnost i šalvěj habešskou.

CHKO Palava vyniká bohatstvím živočichů. Nejrozšířenější jsou bezobratlí a z nich zejména hmyz /brouci, motýli, mouchy, mravenci/. Hojný je výskyt dvou forem kudlanky nábožné /hnědé a zelené/, která zde našla příznivé životní podmínky. Z ptáků je zajímavý skalník zpěvný. V oboře se sýtkáváme také s uměle vysazenými muflony a kozami bezoárovými.

Na sever od Pavlovských vrchů působila řeka Dyje v dřívějším období při rozsáhlých jarních záplavách značné škody v zemědělství, v lesním hospodářství, na komunikacích a objektech, a proto se z vodohospodářských důvodů přistoupilo k výstavbě tří nádrží. Dnes je již napuštěna vodou horní /Mušovská/ a střední nádrž /Věstonická/, ve výstavbě je dolní nádrž /Novomlýnská/. Střední nádrž zaujímá plochu 1030 hektarů a jsou v ní vybudovány i ostrůvky. Stane se novou přírodní rezervací pro vodní ptactvo. Voda z dolní nádrže zajistí závlahy pro jižní Moravu.

Na jihovýchodě nedaleko od CHKO Palava se nachází známá státní přírodní rezervace Lednické rybníky. Jsou nejen zastávkou na jarním a podzimním tahu ptactva, ale

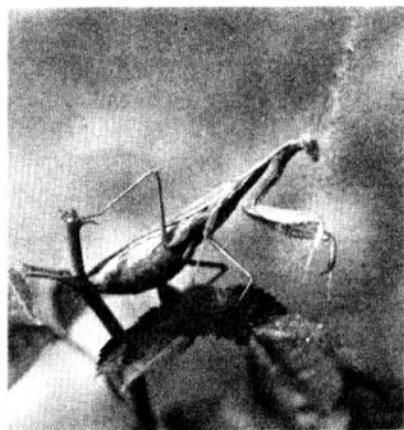
Ještěrka zelená (*Lacerta viridis*)

Koza bezoárová (*Capra aegagrus*)

Koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*)

Kudlanka nábožná (*Mantis religiosa*)

i význačným hnízdištěm mnoha vzácných druhů.

V CHKO Palava se nachází i významná městská památková rezervace. Historické jádro města Mikulova bylo v roce 1982 prohlášeno za městskou památkovou rezervaci. Na území oblasti se nacházejí i další četné kulturní památky.

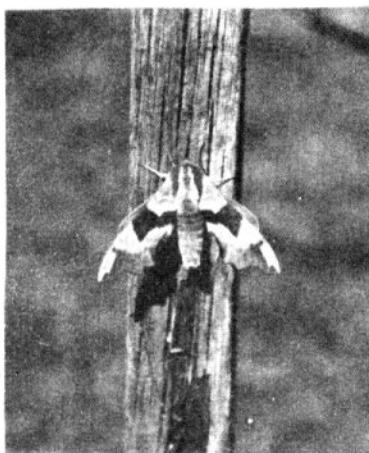
K poučení o přírodě a historii CHKO Palava jsou s velkou péčí budovány naučné stezky. Muzeum v Dolních Věstonicích seznámí návštěvníka s významnými archeologickými nálezy. Jeskyně na Turoludu poskytuje poznatky o krasových jevech. Nezapomenutelné jsou nádherné pohledy z jednotlivých částí Pavlovských vrchů do krajiny s bohatým současným životem.

Jedinečný význam CHKO Palava z hlediska vědeckého, přírodního i kulturního je předpokladem pro začlenění tohoto území mezi další rezervace UNESCO na území ČSSR.

Adresa: SPRÁVA CHKO PALAVA
Fučíkovo náměstí 32
692 01 Mikulov

Palava — vapencové skály

Lisec lipový (Mimas tilia)

Mikulov — městská památková rezervace (zámek)

soustředování dříví LANOVKOU

ing. Miroslav Vaniš

U Státních statků v Sokolově, odštěpného závodu Rovná, byla v dubnu letošního roku zavedena do provozu univerzální vyklizovací lanovka VLJ 5. Její nasazení do nepřístupných terénů Lesní správy Lázně Kynžvart bylo velice racionální a bezpodmínečně nutné.

Přenosná lesní lanovková dráha je určena k dopravě kmenů a stromů z nepřístupných terénů v polozávěsu po svahu, proti svahu i po rovině. Lanovku je možné použít při všech fázích soustředování dříví /při vyklizování, sestavení nákladu, přiblížování a ukládání dříví na skládku/.

Příčinou nedostatečného rozšíření lanovek a tím i nízký objem soustředování /v ČSR 5%, byl dán až dosud nízkou technickou úrovní tuzemských lanových systémů, zaostávajících za úrovní speciálních lesnických traktorů. Přímé náklady na soustředování dříví traktory činí

60% nákladů soustředování lanovkami. Nasazení traktorů na silně zamokrélé půdy a terény s překážkami, zamezujícími pohyb traktoru, přináší celou řadu negativních dopadů na přírodní prostředí. Jedná se o ovlivnění rychlosti odtoku vody cestními zářezy. Tlakem pneumatik na půdu dochází k jejímu stlačování, což má pronikavý vliv na povrchový odtok, neboť se snižuje porovitost a tím i infiltrační schopnost půdy. Pojízděním traktorem v porostu ovlivňuje i velikost půdní eroze, která má zásadní vliv na kvalitu vody. Uvedená fakta je třeba plně respektovat, především ve Slavkovském lese, který je důležitou zásobárnou vody.

Dalším argumentem, hovořícím pro lanovky jsou škody, vzniklé poraněním stromů při soustředování dřeva. Pojízděním traktoru po línkách je v kořenové části stromů vážně poškozeno 70% stromů, které jsou po několika letech napadeny hnilibou. Lesní hospodář nemůže kalkulovat jen s

úsporou přímých nákladů na soustředování dříví traktory, ale musí i zvážit negativní dopady s tím spojené. Z uvedených argumentů je zřejmé, že lanovky představují perspektivní směr v další technizaci lesního hospodářství.

Autor příspěvku zastává funkci vedoucího Lesní správy Lázně Kynžvart.

Obsluha VLJ 5 pod vedením Jana Harta /vpravo/, František Pohořalý, Karel Procházka a Jiří Rychter.

Sleziník nepravý je drobná, vytrvalá kapradinka podobná svým vzhledem dvěma běžnějším druhům sleziníků - sleziníku červenému a sleziníku zelenému. Od nich se liší především asi 20 cm dlouhým listovým vřetenem, které je nekrídlaté, leskle červenohnědé a alespon na špičce zelené. Čepel listová je jednoduše lichospeřená, jednotlivé obvykle vzhůru vyklenuté lístky mají okrouhlý, eliptiční nebo kosníkovitý tvar, často bývají k rovině listu kolmo postavené. Naspodu lístků jsou podlouhlé kupky výtrusnic, kryté celokrajními nebo slabě zubatými ostěrami. Spory dozrávají v červenci až v srpnu. Sleziník nepravý osídluje především stinné skalní štěrbiny a sutě, je charakteristickým druhem svazu Asplenietum.

BOTANICKÉ ZAJÍMAVOSTI
SLAVKOVSKÉHO LEŠA:

sleziník nepravý

ASPLENIUM ADULTERINUM Mild.

SLEZINÍKY NA DOMINOVĚ
SKALCE. UPROSTŘED JE
SLEZINÍK NETÍKOVITÝ
HADCOVÝ. SLEZINÍK NE-
PRAVÝ VPRAVO NA SNÍ-
Mku. FOTO: S.WIESER

nion serpentini. Svým výskytem je vázán pouze na hadec /serpentín/, případně na horniny s obdobným chemickým složením /dunit, megnezit/. Je rozšířen ve střední a západní Evropě. Nejbohatší makrolokálou sleziníku nepravého v Čechách je komplex hadcových skal Slavkovského lesa, kde se tento druh vyskytuje na četných skalách v různě velkých populacích čítajících od několika kusů až po desítky jedinců. Územní ochrana je zde zaručena v SPR Plany vrch, Pluhův bor a Vlček /zde dosahuje rostlina výškového maxima u nás - 880 m nad mořem/ a v CHN Křížky, k vyhlášení se připravuje CHPV Dominova skalka.

U nás patří spleziník nepravý bezesporu k nejvzácnějším kapradinám, proto byl zařazen do seznamu kriticky ohrožených druhů flóry /Holub et al. 1979/. Navrhovaná základní hodnota: 1100.-Kčs /Alexandra Kláudiová, Památky a příroda 5/84/.

FOTO: HARTVÍNEK

Cuculus canorus • kukačka obecná

Velikosti štíhlé hrdličky. Základní barva je tmavošedá nebo hnědá, břicho hustě příčně pruhované. Za letu je nápadný dlouhý ocas, malá štíhlá hlava a úzká zašpičatělá křídla, kterými jen zcela "ploše" mává; krahujec má ocas zřetelně širší, mnohem širšími zakulacenými křídly mává více nahoru i dolů.

Hlas: Všeobecně známé k u k u, přičemž druhá slabika zní zpravidla o 2 /l-3/ tóny níže. Při honičkách v době páření bývá první slabika často zdvojena /kukuku/ a zblízka jsou slyšitelné divoce chechtavé zvuky. Kromě toho se samička ozývá nezřídka i zvláštním voláním b i b i b i..., což je prudce vyražená řada tónů, které zpočátku stoupají a ke konci opět klesají. Mládata se ozývají cisis nebo cirir.

Kukačka je tažná, zimoviště leží v rovníkové a jižní Africe až po Kap-sko. Přílet probíhá během měsíce dubna s maximem ve druhé a třetí dekádě, s dozíváním v první dekádě květnové.

Mezi samcem a samičkou není trvalý svazek, ale ptáci se vracejí každoročně na stejné místo. Revíry jednotlivých ptáků se často různě překrývají, bylo pozorováno páření samce s různými samičkami a na místech s převahou samců žije v mnohomužství /polyandrie/. Tomu rovněž napomáhá potulnost některých samiček, které se nedrží

určitého malého okrsku. Krátce po příletu se začínají kukačky prudce honit za hlasitého vzrušeného volání. K páření dochází pravděpodobně na větví stromu. Kukačka n e s t a v í hnízdo, nýbrž snáší vejce do hnizd různých druhů pěvců, výjimečně i ptáků jiných řádů. Fotografie doprovázející příspěvek dokumentují mláďata kukačky obecné v hnizdě konipasa bílého /Motacilla alba/. Lokalita Kosí potok, mlýnský náhon u mlýna v Buchtálu.

Vejce jsou snášena buď přímo do hnizda, nebo opodál na zemi a pak přenesena v zobáku, popřípadě i polknutá. Vložení do hnizda zobákiem je patrně častější a v některých případech jediný možný způsob. Hnízda pěstounů jsou vyhledávána odpozorováním starých ptáků při stavbě, prohledáváním terénu /tomu nasvědčuje občasné snášení do opuštěných nebo již dříve vyvedených hnizd/ nebo podle chování starých ptáků. Všeobecně je dnes uznávána platnost teorie, že samičky kukačky snášejí po celý život stejně zbarvená vejce, velmi podobná vejcem druhu, v jehož hnizdě byla vychována, a že také svá vejce snášejí výhradně anebo převážně zase do hnizda tohoto druhu /tzv. "biologické rasy" kukačky/. Jedna samička snáší 9 - 19 vajec za rok. Zpravidla bývá sneseno do hnizda jen jedno vejce, případě snesení 2 nebo více vajec jsou velmi vzácné. O sneseném vejci se samička nestará a pokud se k němu vrátí, pak

za tím účelem, aby je přenesla do jiného hnízda. Samice také nezřídka odstraní různý počet vajec pěstouna. Kukačka odnáší nejčastěji cizí vejce v zobáku a opodál je upustí. Drobní ptáci zahánějí zpravidla kukačku ze svého revíru, zvláště bouřlivě z blízkosti hnízda. U některých druhů dochází dosti často k opuštění hnízda /např. u budníčka lesního, pěnice vlašské, linduška lesní atd./; naproti tomu značně necitliví jsou hlavní pěstouni kukačky: rehek zahradní, červenka obecná a konipas

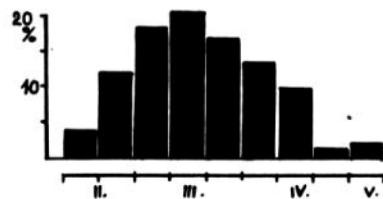
bílý.

Délka sezení je 12 dní, výjimečně jen 11 dní. Mláďata asi deset hodin stará začínají vyhazovat postupně všechna vejce nebo mláďata, a to tak, že se pod každé podsouvá, až ho dostane na svůj plochý široký hřbet. Pak postupuje pozpátku k okraji hnízda, přičemž se opírá hlavou o podklad a vejce nebo mláďá přidržuje polozdvíženými křídly. Jakmile mu tento náklad po dosažení okraje hnízda spadne ze hřbetu, vrací se do kotlinky pro další, což opakuje tak dlouho, až zůstane v hnizdě samo. Je-li v hnizdě více vajec kukačky, zůstane jen prorozené mláďá. Nápadné zbarvení vnitřní strany zobáku a zvláštní vytrvale opa-

kovaný křik mláděte vydráždí někdy ke krmení i další druhy ptáků přítomných právě v okolí. Doba hnízdní péče je 22-23 dní. Samostatné obživy je mládě schopno ve stáří 28 dní, avšak je krmeno nejméně ještě o týden déle.

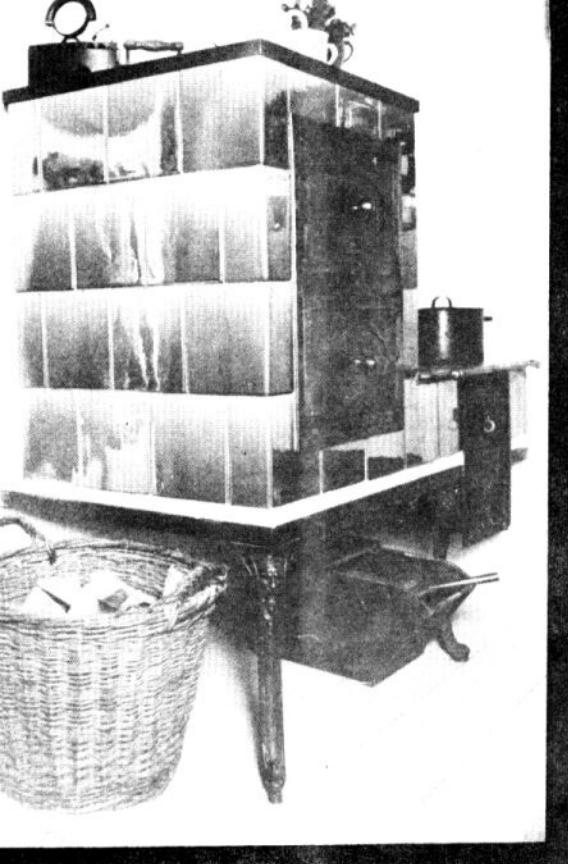
Význam. Požírá množství housenek škodlivých druhů, a to i takové, které jsou jinými druhy ptáků pro své husté ochlupení nebo žahavé chlupy opomíjeny. Kukačka obecná patří mezi zákonem chráněný druh.

Použito textu z knihy Fauna ČSSR, Ptáci 3/1, Karel Hudec a kol. Akademie Praha 1983.

Doba snášení vajec
kukačky obecné v ČSSR

PhDr. Stanislav Burachovič

O kachlových

Významným otopným zařízením obytných interiérů byla v minulosti kachlová kamna. V současnosti jsou "znovuobjevována" a stále více ceněna. V regionu Slavkovského lesa jsou sice četné nálezy středověkých a renesančních kachlů, celá kamna se však nedochovala. Také většina barokních kachlových kamen byla zničena. Nejvíce mladších a rychle ubývajících kachlových kamen se patrně zachovalo ve větších sídelních lokalitách Slavkovského lesa/Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Loket, Horní Slavkov/ a na památkových objektech. Jde vesměs o kamna z časového období 2. půle 19. století a z počátku století dvacátého. O jejich výrobcích a původu kachlů se dnes ví jen málo. Následující poznámky budíž impulzem k rozšíření naší sporé informovanosti.

Od středověku až do počátku 20. století fotografovali kachle pro kuchyňská a pokojová kamna převážně zručnější hrnčíři. Ve 2. půli 19. století docházelo k

Foto na této straně: Kuchyňská kachlová kamna z Karlových Varů z první třetiny 20. století.
Foto Wieser

jejich postupné specializaci. Někteří dělali již jen kamnové kachle, jiní začali pracovat už jen jako kamnáři, tj. stavěli kamna z koupených kachlů. Mnozí pracovali jako kamnáři s kachlemi vlastní výroby.

Posledním výrobcem kachlů a kamnářem v jedné osobě byl na území širšího Loketska E m i l H e s s e, pracující od roku 1893 přes třicet let v obci Údolí u Lokte. Jeho vdova však musela kachle už kupovat z továren, neboť Hesseův pomocník nedokázal na kachlích vytvořit správnou glazuru.

Továrny dodávaly kachle i celá kamna přímo na místo určení. Keramických továren, které dodávaly kachle i celá kamna bylo velice mnoho. V druhé polovině 19. století vyráběly kachle např. firma Fiedler v Plzni /zal. 1868/, firma Kummerer v Chebu /od roku 1858/, v Bystřici Pohl-Riedel /zal. 1868/, v Rakovníku firma Čech, v Dubí firma Bloch. Další

kamnech

Kuchyňská kachlová kamna z Karlových Varů ze sklonku 19. století.

Foto Wieser

továrny na keramické zboží byly v Budějovicích, Libochovicích, na Žižkově, v Blansku, Černém Kostelci, ve Frydlantě, Olomoučanech, ve Zlíně i ve Frýdku. V Rybářích u Karlových Varů vyráběla porcelánové kachle firma Knoll v letech 1872 - 1876. Jednou z největších a nejrenomovanějších výroben kachlů a dalšího zboží z keramických hlín byla firma L. a C. Hardtmuth v Podbořanech, založená již roku 1790 v Českých Budějovicích. Z důvodů blízkosti surovin později přestěhovala do Podbořan. Její německý název zněl: Thonwarenfabrik L. und C. Hardtmuth. Továrna patřila k nejlepším svého druhu v Rakousku. Její kvalitní zboží získalo četná vysoká ocenění z výstav /Vídeň, Paříž aj./, vyváželo se až do Orientu, Cařihradu, Alexandrie, ba až na Dálný východ Ruska. Podbořanské kachle prosluly svou jemností a bo-

Kachlová kamna - krb ve vinárně Embassy v Karlových Varech.

Kachlová kamna - krb ve vinárně Embassy v Karlových Varech - detail.

hatým dekorem. Není pochyb o tom, že kromě z dalších míst se kachle do Karlových Varů a okolí dovážely i z této slavné podbořanské továrny.

Důležitým centrem hrnčířské výroby a kachlářství bylo odedávna také Chebsko.

Poměrně vzácně se dělala kachlová kamna porcelánová. Do sbírek loketského muzea byla v minulosti získána porcelánová kachlová kamna s modrotiskem od domácí firmy Springer Co. z druhé poloviny 19. století.

Na závěr uvádíme karlovarské kamnářské mistry a firmy dodávající kachlová kamna přibližně v období 1870 - 1925. Seznam byl pořízen podle městských adresářů.

Od roku 1888 pracovali v Karlových Varech jako kamnáři Heinrich Bogner, Anton Kiffner a Rudolf Schwetz. Před první světovou válkou stavěli v Karlových Varech kamna Wenzel Finger, Ernst Kiffner, Karl Lippert, Rudolf Schwetz a Robert Grossmann, který též samostatně dodával kachle, dlaždice a celá kamna všech druhů včetně kachlových. Kolem roku 1925 provozovali ve výrobním městě kamnářství Josef Albert, Robert Grossmann, Ernst Kiffner, Franz Schwetz, Rudolf Swoboda /obchod kamny včetně jejich oprav, úprav a instalace/ a Hubert Mattern /dodával všechny typy kamen včetně kachlových všech systémů/. Podle jmen vidíme, že se řemeslo v rodině často dědilo z otce na syna - viz kamnáři Kiffner a Schwetz.

Secesní kachel z Karlových Varů

Secesní kachel z továrny Hardtmuth v Podbořanech, kol roku 1900

etologie živočichů ②

RNDr. Jaroslav Boček

Formy vrozeného chování zvířat

Vrozené chování zvířat má tři základní formy: kinezí, taxi a instinktivní chování. Zatímco kinezí a taxi jsou velmi primitivní způsoby reakce živočicha na vnější podráždění a setkáváme se s nimi již u prvaků, instinktivní chování je nejčastějším komplexním chováním zvířat. Toto chování je skupinové, nebo dokonce rodové i druhově přísně specifické a je součástí genetické informace každého živočicha. Živočichové nereagují v daných situacích na všechny, ale pouze na některé podněty /nasycená šelma nezačne při spatření běžné kořisti lovit a naopak kopytníci neprchají před sytým lvem/.

Správnou instinktivní reakcí zajišťuje "spouštěcí mechanismy", jejichž schéma je vrozené. Mnozí ptáci a savci i plazi mají zafixované schéma siluety letícího dravce a na siluety jiných, dokonce i větších ptáků vůbec nereagují. Nereagují však ani na umělou siluetu, pokud je vzdudem vlečena obráceně - pozadu. Tak specifické mohou spouštěcí mechanismy být! Spouštěcí mechanismus uvádí do pohybu řetězec reakcí tvořících instinkt /útěk, znehybňání, přijímání potravy, rozmnožovací chování atd./. Velmi často musí spouštěcímu mechanismu předcházet vnitřní vyládění

živočicha - apetence. Např. šelma musí mít pocit hladu, aby schéma kořisti vyvolalo projev instinktu - v daném případě složitý řetězec akcí směřujících k ulovení a sežrání kořisti. Na příkladě lišky obecné lze specifikovat pořadí jednotlivých fází instinktivního chování:

- 1/ KLIDOVÁ FÁZE - nasycená liška spí.
- 2/ VNITŘNÍ VYLADĚNÍ - dostavuje se pocit hladu, liška se probudí.
- 3/ APETENČNÍ CHOVÁNÍ - liška je neklidná, pobíná a tím vlastně vyhledává setkání s klíčovým podnětem /pach kořisti/.
- 4/ SETKÁNÍ S KLÍČOVÝM PODNĚTEM - /re-gistrace pachu zaječího mláděte/ - schématem "spouštěcího mechanismu".
- 5/ UVOLNĚNÍ SPOUŠTĚCÍHO MECHANISMU - liška se připravuje k ulovení kořisti - zaujímá nejvhodnější polohu v daném prostoru /lidově řečeno "číhá"/.
- 6/ KONEČNÉ JEDNÁNÍ - vlastní vnější projev instinktu s finálním efektem - kořist je ulovená a sežrána.

Apetenční chování může vést k různým reakcím podle druhu potravy, nebo vyhasne, jestliže zvíře potravu nenajde. Nemůže-li vrozené jednání delší dobu proběhnout, přestože organismus byl patřičně vyladěn, konečné jednání proběhne do "prázdná" např. formou her dospělých zvířat. /Samci v zajetí sami zpívají - jedná se o součást toku, v daném případě bez přítomnosti samic/. U instinktu nelze v žádném případě hovořit o "zvyku" nebo "zkušenosti", protože mnohdy pro-

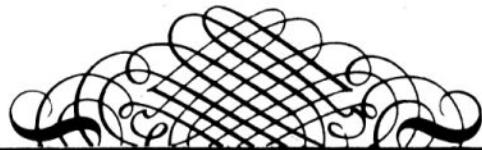
bíhá daný instinkt pouze lze za život - např. rozmnožování hmyzu. Instinktivní chování lze rozdělit do několika kategorií:

CHOVÁNÍ SOUVISEJÍCÍ S PŘIJÍMÁNÍM POTRAVY

Vnitřním faktorem je hlad. Samotný pocit hladu nemusí vést k apetenčnímu chování - často je třeba ještě vnější podnět /čichové, optické, sluchové nebo jiné schéma potravy atd/. Apetenční chování je jednodušší u býložravců /potrava jim "neuteče"/ než u masožravců, kteří musí potravu lovit nebo přinejmenším vyhledat. Intenzita potravního chování zpravidla po nasycení ustává, ale u některých vodních živočichů /planktonofágové/ probíhá nepřetržitě. Vlastní hledání, lov i požírání potravy sebou nese další zajímavé projekty: vytváření zásob /hodavci, psovité šelmy, tuhýci atd./, příprava potravy /louskání plodů u ptáků a opic atd/, přežvykování některých býložravců, krmení mláďat a další formy instinktivního chování. Po-zoruhodná je i odlišnost v technice přijímání vody u jednotlivých skupin živočichů. Kopytníci vodu sají, šelmy lížou, pouští hlodavci pouze olizují rosu na rostlinách, ale pít nedovedou. Většina ptáků nejdříve vodu nabere do zobáku a potom zvednutím hlavy vzhůru polyká; holubovití a stepokurové však vodu nasávají. K potravním projevům patří i defekace /kálení/ a urinace /močení/; tyto specifické formy chování často souvisejí s dalšími instinktivními projekty /značkování teritoria, zastrašování nepřítele - mladí dudci na hnizdě vyprazdňují na větvičce obsahy žaludků i střev, u mnohých opic jsou příslušníci stejné tlupy označeni pojedáním močí nebo trusem atd. /

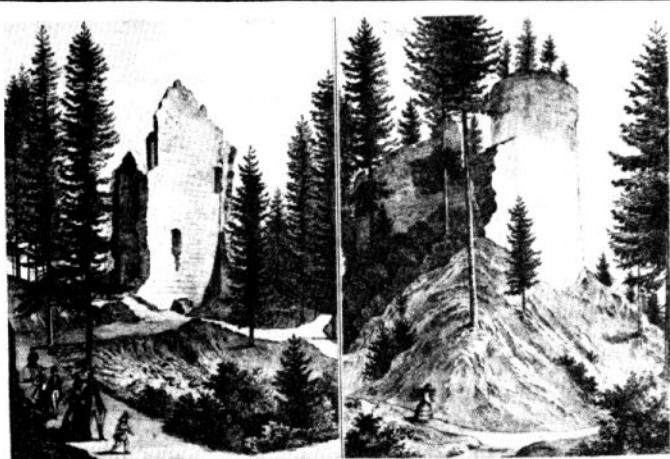

Vzpomínáme s hrđostí a úctou... Před pětistypadesáti lety, dne desátého července roku čtrnáctistéhotřicátéhosedmého, byla zdejší obec jménem Mnichov, nacházející se deset kilometrů severovýchodně od slavných Mariánských Lázní, jmenována městem. Její jméno bývá spojováno se starou poustevnou a kaplí, které stávaly západně od obce v údolí Mnichovského potoka – poutním to místem, ke kterému mířila procesí z celého okolí. Zvláště když zde byl asi před čtyřmi sty roky nalezen v troskách staré kaple zázračný obraz sv. Siarda, v jehož moc věřili všichni, kdo ho spatřili. – Městu, bohatému na mlýny, bylo už téměř před pěti sty roky uděleno českým králem Vladislavem II. právo varečné. Takže v pozdějších dobách bývalo v obci až sto právovarečníků piva. – Obec byla slavná. Pan Jošt z Mnichova se stal sekretářem krále Jiřího z Poděbrad. Dosáhl jeho plné důvěry a za své služby byl povýšen do stavu rytířského. – V roce 1549 město až na devět obyvatel vymřelo, a proto muselo být nově osídleno. Z té doby datuje se i vznik městského znaku: červený štít se lvem a nad ním kolčí helma s korunou, černozlatým závojem a jeleními parohy. – Před třistapadesáti lety měl už Mnichov svého městského soudce a s ním i právo soudní, sirotčí i hrdelní. V té době žilo v obci sedmdesát sedm měšťanských rodin, většinou rolníků a řemeslníků. – O sto let později byl pak postaven barokní kostel sv. Petra a Pavla, který patří mezi nejkrásnější na Tepelsku... a v roce 1730 i barokní jednopatrová radnice se zvoničkou, štukovou výzdobou a pranýřem. – Mnichov byl rodištěm dobrých muzikantů. Vedle slavných mariánskolázeňských kapelníků Schurwanna a Krüttnera byl tu již skoro před dvěma sty lety založen hudební spolek a místní kapela chodila světem až k Helgolandu. – Před stopadesáti lety byla zde brusírna serpentiny, kterou navštívilo několik evropských panovníků, léčících se v Mariánských Lázních. – A v roce 1856 vysvětil kardinál Schwarzenberg nový klášter Školských sester de Notre Dame a otevřel výchovný dívčí ústav. – Mnichov byl v onech dobách veliký. Žilo v něm, 1137 lidí ve 135 domech. – Slavná to historie. Bohatá a dlouhá. – Budiž proto blaho obecné i na paměti těch, kteří tvoří dnešní mnichovskou přítomnost. Neboť je pýchou synů dostatí ve slově i činu dobrému jménu svých pradědů a otců.

1437 – 1987
PŘED PĚTISTYPADESÁTI LETY
OBDRŽELA OBEC MNICHOV
MĚSTSKÁ PRÁVA

MNICHOV
U MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ
10. ČERVENCE 1987

Das Burggrubenhau und der Teufelsfelsen zu Kynzvart.

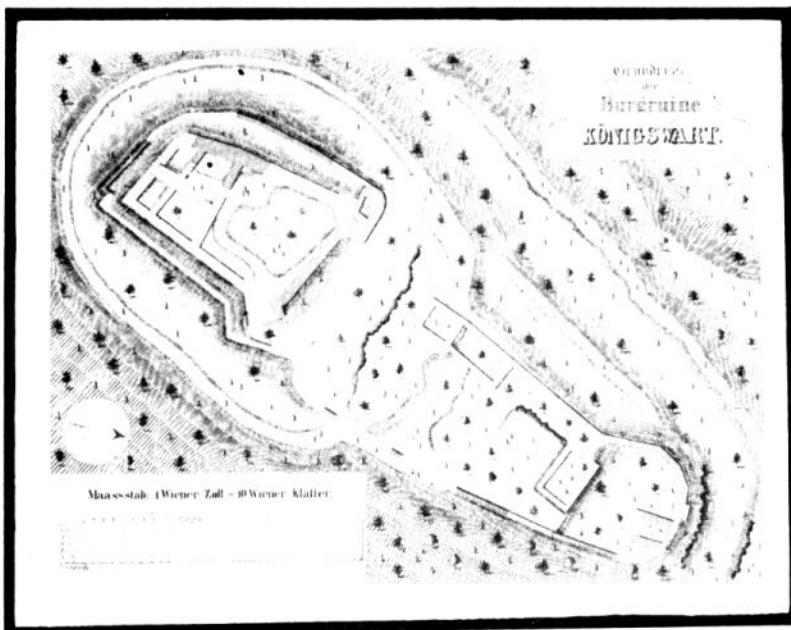

obrazy z našeho kraje

Dr. Ladislav Moudrý

Rozvoj krajinomalby v Čechách nebyl na konci 18. století zvýšen náhodně. Příčiny byly několikeré. Vedle romantických proudu bylo jednou z hlavních příčin filosofické hlásání návratu k přírodě a vedle něho také osvícenská snaha o zásadní rozšíření vědomostí o přírodě samotné.

V roce 1783 otevírá v Praze malíř Ludvík Kohl svoje večerní a nedělní kurzy kreslení pro řemeslníky a umělce a v roce 1806

Zřícenina hradu Kynžvart. Kreslil Heber, graficky ztvárnil rytec Richter /1844/. Jedná se o všechny reprodukce na této straně.

Nahoře pohled na Bečov od jihu. Reprodukce dole Bečov od severu. Kresba Heber, rytec Richter /1846/.

vzniká v Praze při Akademii pod vedením Karla Postla a krajinářská škola. Z těchto podnětů se velmi rozšířil počet těch, kteří kreslí potom veduty jako malíři i těch, kteří jako diletanti se kreslení věnují pro potěšení.

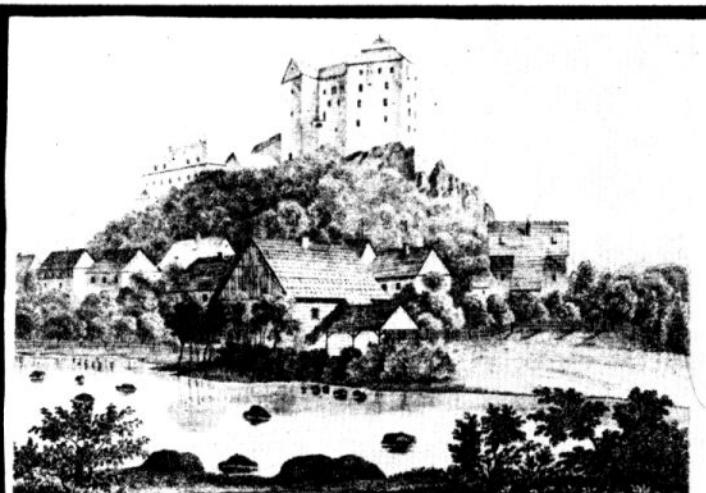
Jestliže koncem 18. století v devadesátých letech kreslí a graficky vydává soubor obrazů z Krkonoš a Adršpašských skal mladší ze známé rytecké pražské rodiny Balzera, obrací se zájem od počátku 19. století stále více na veduty architektury v přírodě. Pohledy na města, městská zákoutí, lázně a na pěkné vycházky v nich a v neposlední řadě na hrady a zámky v Čechách - to vše je vydáváno v jednotlivých listech, ale i v souborech. Záliba ve výletech tehdejší městanské společnosti a snazší dostupnost grafických listů vedou k jejich rozšíření a také k poznání a rozvoji historie.

V našem kraji působil a pracoval, ale i kreslil a vydával vynikající kreslíř a vedutista Vincenc Morstadt, jehož pohledy od roku 1830 do roku 1870 nejlépe ukazují jak se umění veduty u nás vyvíjelo. Mimo Prahu vydal soubory z Karlových Varů a také z Lokte, kde pracoval v polovině století jako soudní rada krajského soudu.

Už méně známým je ve zobrazování památek našeho kraje vedle Fucherny, Würbse, hraběte Bucquoye český historiograf Franz Alexander Heber, který se narodil v roce 1815

a zemřel v roce 1849 v mladém věku na chrلنě krve v Náchodě. Heber kreslil po celých Čechách pohledy na různé hrady, zámky a tvrze a jeho sedmidílné torzo nazvané "Böhmens Burgen, Westen und Bergschlösser" uvádí nejen plno zajímavých pohledů literárních, pověsti a obrázků našeho kraje, ale je neprůměrně hlavním dokumentačním pohledem na ně. V díle se uvádí známá místa v okolí jako Přimda, Hroznatov, Cheb, Starý Rybník, Libá, Loket, Boršengrún, Kynžvart a Bečov, Andělská Hora, Ostroh.

Protože častěji je uváděn známější berlínan August Haun, který kreslil předlohy pro své listy asi o pět až deset let později a je více známý svým souborem barevných souborů listů vydaných nakladatelem Hölzlem, chtěl bych se přece jen vrátit zpátky k Heberově citlivé a působivě malé vedutě a to u jeho pohledů na hrad Kynžvart.

z roku 1844 a plánu hradu - pohledy graficky ztvárnili v ocelorytu rytec Richter. Na prvním z nich je pohled na celý komplex hradu z pohledu vnějších valů a na druhých dvou menších je pohled na zříceniny zblízka. Vy, kteří znáte jaké torzo z těchto zřícenin zůstalo dnes, si jistě rádi připomenete, jak vypadala zřícenina před 140 lety. Druhé dva pohledy jsou z roku 1846 a ukazují další ze známých památek kraje - hrad Bečov

a to "Bečov od jihu" a "Bečov od severu". Oba pohledy rovněž kreslil sám Heber a ryt byl osvědčený rytec Richter. Možná by bylo dobré tyto pohledy znova vydat a možná, že se najde někdo, který přeloží i ty pasáže knih tohoto díla, které nám pomohou k lepšímu poznání kraje. V každém případě jsem chtěl jen dát čtenářům Arniky možnost nahlédnout kukátkem do našeho kraje, jak vypadal v minulém století.

ROZHLEDNA ^m KRUDUMU

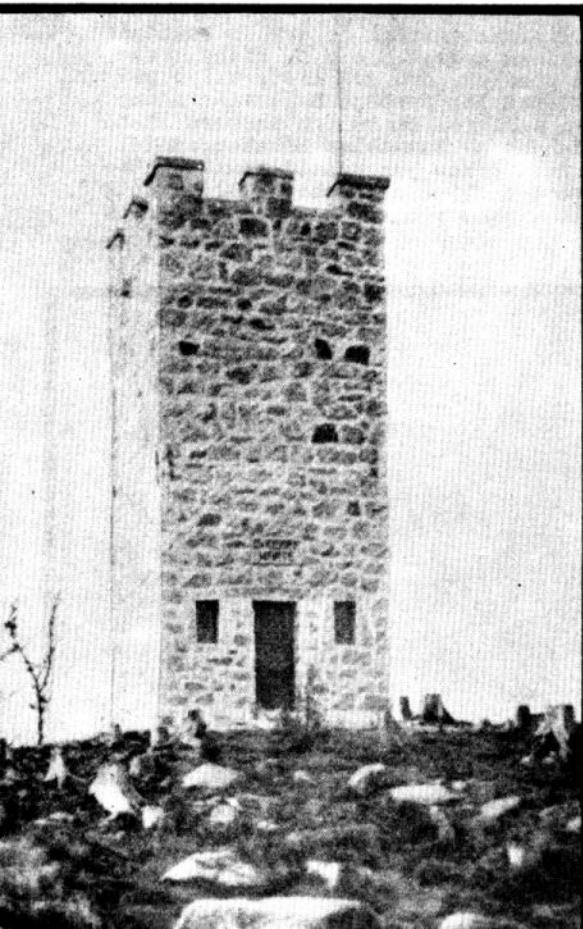
PhDr. S. Burachovič

Přinášíme čtenářům Arniky archivní snímek bývalé rozhledny dr. Kempfa na Krudumu v roce 1935. Vyhliďková věž byla postavena roku 1932 k uctění památky dr. Andrease Kempfa, význačného rodáka ze Slavkovského lesa. Přimomeňme si ve zkratce jeho životní osudy.

Narodil se 22. ledna 1865 v samotě Lán /Hub/ u Horního Slavkova. Jako malé dítě se s rodiči přestěhoval do Třídomí pod Krudumem. Studoval v Lokti, ve Stříbře a na lékařské fakultě ve Vídni. Jako lékař praktikoval na více místech monarchie a nakonec se stal vrchním lékařem na tereziánské akademii ve Vídni /Theresianum/. Roku 1920 stanul v čele vídeňského sdružení rodáků a přátele Chebska a vykonal mnoho práce pro zájmy regionu západoceských lázní. Kempf byl také literárně činný jako prozaik a básník. Několik svých prací napsal v chebském lidovém nárečí, např. črtu ze Slavkovského lesa. Dr. Kempf zemřel jako uznávaná a vážená osobnost dne 2. května 1929.

V Lokti byl v roce 1931 založen spolek, který si dal za úkol postavit na Krudumu rozhlednu se jménem dr. Kempfa. Téhož roku vydal dr. ing. Anton Thum v Lokti sbírku Kempfových ličení z rodného kraje. Výnos z prodeje knížky byl věnován na stavbu rozhledny. Ta byla dokončena a veřejnosti zpřístupněna v létě 1932. Stala se jedním z nejimpozantnějších výhledkových míst v severní části Slavkovského lesa.

Po druhé světové válce rozhledna již nebyla udržována a tak postupně za výdatného přičinění vandalů pustla až do úplného zániku před zhruba dvaceti lety. Budou se moci milovníci přírodních scenérií ještě někdy v budoucnosti pokochat výhledem z Krudumu ?

zprávy

Správy

Aktiv dobrovolných spolupracovníků má za sebou v první polovině roku 1987 bohatý a tématicky náročný program. Správa oblasti klade v současné době zvýšený důraz na samostatnou odbornou činnost strážců v terénu, zaměřenou na ochranářskou dokumentaci významných přírodních i kulturních fenoménů Slavkovského lesa.

Právě této formě práce jsme od ledna do června věnovali osm školících terénních akcí. Připomeňme si alespoň praktické ukázky botanického a geologického mapování ohrožených lokalit centrální části oblasti, nebo úspěšný autobusový zájezd po jihovýchodní hranici chráněné krajinné oblasti.

Hlavní osu školícího cyklu však představují pravidelné schůze aktív v Mariánských Lázních. Podnětným obohacením přednáškových bloků na schůzích bylo vystoupení strážců Svatopluka Šedivého a Milana Vojtěcha. Přibližili nám výsledek sledování hnizdišť výra velkého na území oblasti. Stejně zasloužený ohlas vzbudila přednáška Ellen a Jana Volavkových: "Psychologie strážce a návštěvníka oblasti". Tyto příspěvky by měly být inspirací pro ostatní. Mnozí dosahují v ochranářské práci zajímavé výsledky, které si zasluhují zveřejnění.

Společné odborné práce tvoří další součást úsilí dobrovolných spolupracovníků. Již v únoru proběhl druhý ročník sledování zimního výskytu vydry říční. V květnových dnech byl v rámci akce "otevření minerálních pramenů" vyčištěn Zaječí pramen, Liščí pramen a Devátá kyselka. Hodnotným počinem při záchraně zanikajících minerálních pramenů je i asanace Jezevčího pramene a zastřešení Srnčího pramene.

O rozsahu práce strážců nejlépe hovoří řada hlášení strážních služeb, které během prvního pololetí obdržela Správa oblasti. Těší nás, že vyplněné tiskopisy se neomezují jen na stručný popis zjištěných nedostatků. V mnoha hlášeních převažují zápisu vlastních pozorování význačných živých i neživých částí přírody. Právě tyto informace jsou důležitým podkladem pro dokumentační činnost specializových odborných sekcí.

Dobrovolní spolupracovníci se stejně obětavě podílí na průběžné obnově terénního zařízení. Z rozsáhlého výčtu jarních prací je to například instalace kamenné směrové růžice v CHN Křížky a kompletní nátěr hraničních panelů CHKO v okresech Cheb, Tachov a Karlovy Vary.

V sobotu 13.června, těsně před zahájením hlavní sezóny, proběhlo poslední školení věnované čekatelům a začínajícím strážcům. Na turisticky nejfrekventovanějších místech seznámili pracovníci správy účastníky terénního školení s problematikou průvodcovské činnosti. Stejně tak byly v plné šíři probrány otázky dohledové funkce dobrovolného strážce. Skolení se stalo přímou průpravou pro zahajující se návštěvnickou sezónu 1987.

Jindřich Horáček

Na jaře 1987 byl zbourán kostel, který po dlouholeté devastaci alespoň obrysem své budovy dotvářel tradiční siluetu jen o něco méně chátrající obce Louka.

V Uměleckých památkách Čech 2, K/O, Academia 1978, str. 313, se o tomto z mnoha zmizelých objektů může me dočítat:

"Kostel Sv. Václava /dnes seník/ - původně barokní kaple z let 1724-1728 přestavěna v pseudorománský kostel s novou věží v letech 1850-1853 J. Scherbaumem z Lokte; zrušen

r.1950, opraven r.1960. Jednolodní, s trojboce uzavřeným presbytářem a s hranolovitou věží, v přízemí s předsíní, před západním průčelím. Původní zařízení z konce 17. století zlikvidováno."

K tomu lze dodat, že stavba nebyla historicky cenná a nadále nebyla zřejmě využitelná. Snímek z října 1985 připomíná starou tvárnost Louky. Doufejme, že její budoucí vzhled zlepší nikoli v pohledu zdálky, ale přímo v obci chalupáři a lidé, kteří by se tu měli cítit doma.

Stanislav Wieser

Při pátrání po kyselkách mezi Kynžvartem a Mariánskými Lázněmi jsme marně hledali kyselku, uváděnou jako "Gräumssuerling". Byla běžně používána a už v r.1908 analyzována Antonem DIETLEM. Tehdy měla obsah volného CO₂ 1590 mg/l, a dále 37,5 mg Ca/l, 27 mg Mg/l, jen 2mg Fe/l (např. Ambrožův pramen má 23 mg Fe/l). Protože jsme vývěr nenašli, uvažovali jsme mylně, že půjde asi o Liščí pramen. Na tento omyl nás upozornil Miloslav PELÁK z Mariánských Lázní a vydal se s námi k původní kyselce. Jako kynžvartský rodák si pamatoval, že původně kyselka vyvěrala na Velké louce ve svahu. Za 40 let totiž území při lese zarostlo nálety bříz, olší apod. a značně se rozbahnilo. Přesto tu M.Pelák nalezl bažinku v lese a po jejím odvodnění bylo možné ve vodě v hloubce 30 cm nahmatat jímací truhlik. Ochutnávka potvrdila, že pramen měl a dosud má skvělou chuť. Druhého července 1986 při teplotě vzduchu + 25°C byla teplota pramene +80°C, pH 5,8, obsah volného CO₂ byl 1830 mg/l /odhad vydatnosti je 6 litrů za minutu/. Vzhledem k tomu, že vývěr je ve stráni, úprava odtoku bude jednoduchá. Okolí místa je však bažinaté a těžko přístupné - bylo by nutné začlenit tu povrchovou cestu. Kyselky by bylo možné využít jako atraktivního turistického bodu na vycházce Mar. Lázně - Kynžvart.

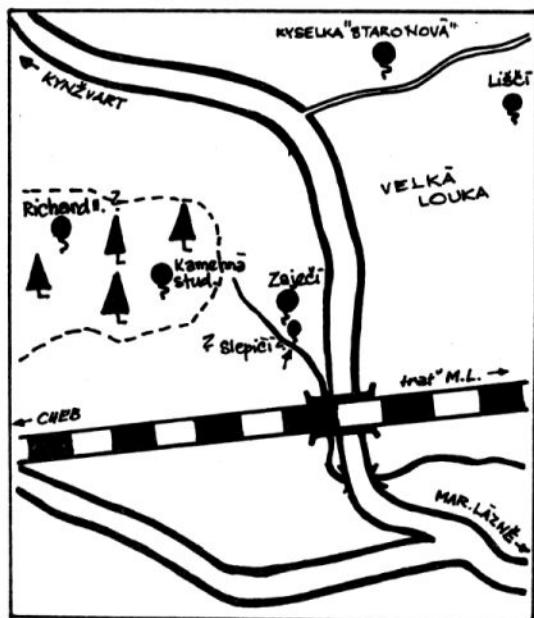
Asi 300 m jihovýchodně leží Liščí pramen. M.Pelák připomněl, že před válkou tu vyvěraly dva prameny, ale druhý vývěr jsme nenašli - už zanikl. Liščí pramen měl 2.7.1986 obsah volného CO₂ 2020 mg/l, teplotu +90°C, pH 5,7 a vydatnost 5 lt/min. Voda potoka, která původně přetékala přes pramen, je dnes odvedena obloukem kolem vývěru.

Jiná kyselka vyvěrala kdežto v blízkosti Zaječího pramene. Protože tu když si bývala drůbežárna /Tesko-baráky/, nazvali jsme ji Slepíčí, ale na podzim

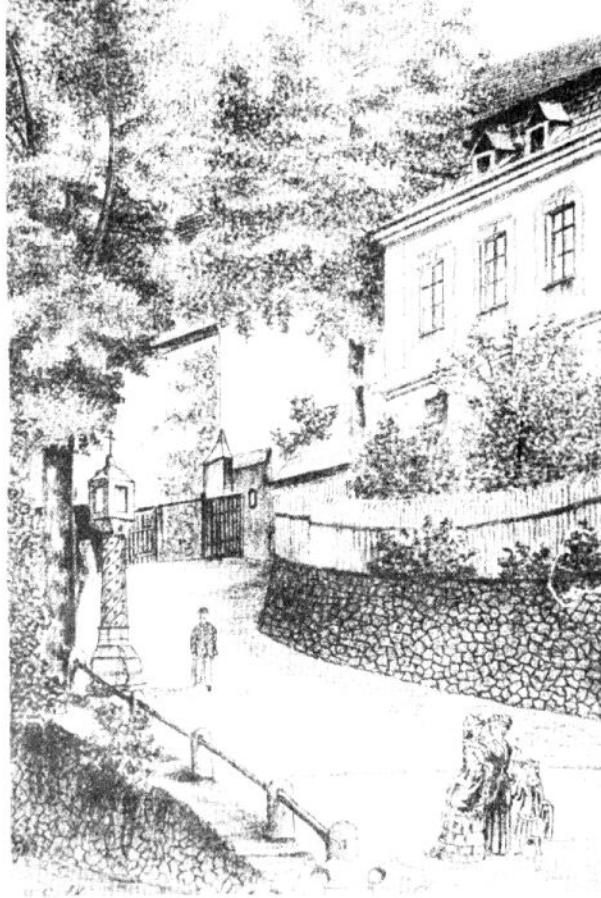
1985 jsme ji tu marně hledali. M.KLÍR /1953/ popisoval: "Zachycení kyselky je v základech drůbežárny severně od dvora Haselhof cihelným roubením 110cm pod podlahou sklepa; vnitřní roubení je 90 cm." Uváděl, že 10.9.1953 měla tato kyselka 1743 mg CO₂/l, teplotu + 100°C a vydatnost 2 litry za minutu. Kyselka zřejmě zanikla při melioračních úpravách před lety.

V lesíku západně od Zaječího pramene lze nalézt ještě dva prameniště. Vzdálenější pochází pravděpodobně z doby vedení Richardova pramene potrubím do stáčírny na nádraží /po r.1948 zanikla/. Blížší kyselka vyvěrá v lese v kruhové kamenné obrubě průměru 120cm. V kamení je vytesán malý odtokový otvor, ale dnes voda uniká pod kamennou obrubou. Ze studny vytéká voda teploty + 7,5°C pH 5,2, obsah volného CO₂ 1375 mg/l a vydatnost 3 l/min. Bohužel stojatá voda pramene je podezřelá a celé jímání by potřebovalo vyčistit a odtok upravit.

Richard Švandrlík

Ve spolupráci s Městským domem pionýrů a mládeže v Mar. Lázních pořádala Správa CHKO již tradiční letní výcvikový tábor Mladých ochránců přírody Slavkovského lesa. Tábor trval šestnáct dnů a celkem se jej zúčastnilo na 34 táborských. K dobrému průběhu tábora přispěla i vydatná pomoc ZO ČSOP pracujících při Správě CHKOSL.

DĚKANSTVÍ v Horním Slavkově

LADISLAV PLACHÝ

Již v 17. století bylo dnešní místo zastaveno patrovou budovou. Později musela budova ustoupit novostavbě, která byla dokončena r. 1756 stavitelem Janem Jiřím Pöpperlem ze Slavkova. Ukončení stavby je na malém železném štítku na okenní mříži vedle vchodu ANTATNI/ JESEFI/ SCHIM/ MER, HUFSCHEM/ IDT IN SCHLAG/ GENWALD/ 1756

Pěkný barokní portál na vchodu do budovy je nyní zazděn. Vnitřní zařízení se nedochovalo. Dvůr fary je spojen se hřbitovní zdí ozdobným portálem. Za farou se nacházejí základy hospodářských budov, které byly v minulosti odstraněny. Směrem ke zvonici jsou pozůstatky jakési budovy, o které nevíme nikde zmínka. Její obvodové zdivo je asi 1,5 m široké. Před farou na tzv. kostelní stezce stojí Häßlerův sloup /popis a dokumentace viz Arnika č. 16/87/.

V seznamu nemovitých kulturních památek okresu Sokolov je pod číslem 11/571/ uvedeno následující:

Farní kostel sv. Jiří s areálem hřbitova, zvonice a budovou děkanství jednolodní orientov. s presbytářem dlouhým skoro jako lod s trojbokým závěrem s opěr.pilíři. Na j.přiléhá k němu půlk. starší stavba, na s. zbytek věže - dnes sakristie. Po jižní straně lodi emporu na arkádách. K sev.vstupní síni s kaplemi. V ose záp.průčelí věž hranol., nahoře osmistěn s pavlačí kol nejvyš. patra. Střecha věže zdvojená cibul. bání s lucernami. Kostel z let 1517-20, renes., později zbarok. Věž z r. 1658, zvonice patrová kvádrová - z r. 1540. DĚKANSTVÍ na vrcholu baroka z let 1755-56 s členit.portálem - jedny z nejvýznamnějších archit.památek.

